

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-13\(42\)-185-199](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-13(42)-185-199)
УДК 374.7:331.36

Піддячий Володимир Миколайович,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України.

Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>

pvm2010@ukr.net

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Анотація. У статті розглянуто професіоналізацію педагогів у контексті освіти впродовж життя. Зазначено, що вона впливає на соціально-економічний поступ суспільства і є складовою гуманітарної безпеки держави, оскільки впливає на рівень забезпеченості і захищеності фахівця, а відповідно і його сім'ї, яка є важливою складовою суспільства. Вказано, що професіоналізація педагога спрямована на підвищення професійної конкурентоздатності в умовах інтеграційних процесів, науково-технічного прогресу та адаптації до різноманітних внутрішніх та зовнішніх змін впродовж життя. Наголошено, що вона включає: багатоаспектну світоглядну підготовку; удосконалення професійних знань, умінь, навичок та інших якостей; розвиток самосвідомості, культури, здібностей, продуктивної Я-концепції, емоційно-почуттєвої, вольової та інтелектуальної сфери особистості, її творчого потенціалу, мотивації досягнень тощо. Зазначено, що впродовж професіоналізації педагог: поглиблює світорозуміння через філософську, педагогічну та психологічну освіту; опановує сучасні методи наукового пізнання та ІКТ засоби навчання; розвиває знання іноземної мови; підвищує рівень готовності до творчої та ефективної організації учіння; удосконалює педагогічну майстерність. Наголошено, що цей процес триває впродовж усього професійного життя і забезпечується через формальну, неформальну та інформальну освіту. На основі концепції педагогічної майстерності І. Зязюна окреслено сучасні напрями професійного розвитку педагогів. Зазначено, що у наукових дослідженнях професіоналізація

розглядається з позиції педагогіки, психології, акмеології та соціології. Спираючись на концепції суб'єктно-діяльній професійній праці Є. Климова та професійного розвитку Д. Сьюпера виокремлено і охарактеризовано основні етапи професіоналізації педагогів, а також визначено умови, які сприятимуть підвищенню її ефективності у контексті освіти впродовж життя.

Ключові слова: андрагогічна компетентність; педагог; професійний розвиток; професіоналізація; професіоналізм.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Однією із важливих проблем, на якій наголошує науково-педагогічна спільнота України є невідповідність між соціальною потребою у висококваліфікованих педагогах здатних ефективно здійснювати освітні реформи та наявним рівнем професійної підготовки педагогів, який би дозволив це реалізовувати. У зв'язку з цим забезпечення розвитку професіоналізму педагога є складовою безпеки держави, адже від цього залежить динаміка соціально-економічного поступу сучасного суспільства, яке дослідники іменують ««постмодерним» (З. Бауман), «електронним» (М. Маклюен), «інформаційним» (Е. Тоффлер), «мас-медійним» (Д. Ваттімо), «гіперреальним» (Ж. Бодрійяр), «суспільством театралізації» (Гі Дебор) тощо» [6, с. 4]. Цьому сприятиме підготовка особистості, яка обрала для себе педагогічну професію, до життя і конкурентної праці в умовах інтеграційних процесів, науково-технічного прогресу та адаптації до різноманітних внутрішніх і зовнішніх змін впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень проблеми професіоналізації педагогів відображені у напрацюваннях В. Андрущенко, В. Бондара, Г. Васяновича, І. Зязюна, В. Кременя, О. Кучерявого, А. Кузьмінського, В. Олійника, О. Падалки, М. Солдатенко, Л. Хомич та ін. Розглядаючи педагогічний аспект професіоналізації педагогів дослідники зазначають, що вона спрямована на формування світоглядних переконань, соціально важливих професійних якостей та ставлень через набуття спеціальних знань, умінь та навичок. Аналіз їх наукового доробку дозволив встановити, що в основі професійного та особистісного розвитку педагога є принцип саморозвитку, який реалізується впродовж життя. У зв'язку з цим категорія «професіоналізація» характеризується не первинним формуванням сукупності професійно орієнтованих якостей, що дозволяють забезпечити

виконання різних видів професійної діяльності у межах визначеної компетенції. Вона передбачає вибір професійного середовища для розвитку, засвоєння стандартів і цінностей професії, самореалізацію у ній.

Актуальність дослідження і переосмислення проблеми професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя обумовлена сучасними суспільними трансформаціями та реформуванням освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – дослідити сутність і зміст професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя з урахування андрагогічного підходу.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Дослідити тлумачення професіоналізації педагогів;
2. З'ясувати напрями та етапи професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя;
3. Розглянути андрагогічну компетентність як складову професіоналізації педагогів.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичну основу дослідження становлять Закон України «Про вищу освіту», праці вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Зязюна, Е. Климова, В. Кременя, В. Ільїна, В. Луначек, М. Піддячого, В. Пуцова, Л. Набоки, Г. Сковороди, Д. Сьюпера, Т. Черничко, С. Яшник та ін.

У проаналізованій літературі професіоналізація педагогів розглядається з позиції психології, педагогіки, соціології та акмеології. Зазначено, що у соціально-економічному вимірі вона забезпечує розвиток людських ресурсів через підготовку до професійної діяльності. Разом з цим акцентовано увагу на існуючій суперечності між попитом на працівників педагогічної професії і пропозицією серед роботодавців в умовах нестабільного ринку праці. Узагальнюючи ідеї дослідників щодо розуміння сутності професіоналізації педагогів зазначимо, що вона передбачає розвиток їхньої культури, творчого потенціалу та особистісних якостей (мислення, пам'яті, уваги, уяви, почуттів, вольових якостей та досвіду) і виражається через здобуття соціального статусу і визнання у професійному середовищі.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Впродовж дослідження використано комплекс методів:

- аналіз нормативних документів, педагогічної, психологічної та філософської літератури для окреслення теоретичних і методологічних засад дослідження;
- узагальнення поглядів учених на проблему професіоналізації педагогів з метою формулювання вихідних положень дослідження;
- абстрагування і конкретизація – для виокремлення загальних ознак професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя.
- Застосування вказаних методів дало змогу дослідити проблему сутності і змісту професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Вивчення педагогічної, психологічної та філософської літератури дозволило визначити професіоналізацію педагога як процес його становлення і розвитку до рівня ефективного, результативного та відповідального виконання складної діяльності у найрізноманітніших умовах. Вона передбачає спеціальну світоглядну підготовку, до якої входить усвідомлення широкого спектру соціальних зав'язків та потреб, які необхідно забезпечувати впродовж реалізації мети професійної діяльності, спираючись на розуміння її змісту і специфіки. Результатом професіоналізації педагога є підвищення рівня професіоналізму як якості, набутої впродовж професійного розвитку, що характеризується здатністю знаходити найефективніші шляхи та способи виконання визначених завдань у межах професійної компетенції на основі досконалого знання змісту своєї роботи, її форм, методів та засобів [1, с. 302], [11, с. 103–104], [16, с. 332]. Професіоналізм є поєднанням компетентності та майстерності і виражає творчу індивідуальність педагога, його прагнення до самоактуалізації та професійного саморозвитку. В його основі лежать задатки та здібності особистості. Серед основних чинників, які впливають на формування професіоналізму педагога виокремлюють: сімейне, трудове, релігійне, громадянське, естетичне, національно-патріотичне, фізичне та соціальне виховання; умови життя; трудовий колектив; престижність роботи; доступ до цінностей тощо.

Взявши за методологічну основу дослідження професіоналізації педагогів концепцію педагогічної майстерності І. Зязюна, акцентуємо на важливості: здійснення неперервного навчання; оновлення знань, умінь та навичок; розвитку професійно-особистісних якостей; отримання нового досвіду; опанування наукової методології. У зазначеному контексті серед основних напрямів професійно-педагогічного розвитку виокремлюємо:

1) світоглядну підготовку, що передбачає: а) розвиток національних, європейських та загальнолюдських цінностей; б) усвідомлення духовної і біоенергетичної сутності людини; в) визнання важливості освіти впродовж життя; г) вивчення концепції сталого розвитку; д) гуманістичне ставлення до суб'єктів учіння тощо;

2) формування здатності до метапредметного осмислення навчального матеріалу та опанування сучасних методів наукового пізнання;

3) удосконалення інформаційно-цифрової та іншомовної комунікативної компетентності;

4) формування готовності до ефективної та творчої організації учіння;

5) удосконалення рівня педагогічної майстерності, яка передбачає володіння спеціальними професійними якостями і універсалізмом (різнобічністю, багатоплановістю у знаннях, навичках тощо [17]) [4, с. 88–89], [11, с. 104].

Її доцільно розглядати в залежності від етапів та рівнів професійного розвитку педагога. Спираючись на суб'єктно-діяльнісну концепцію професійної праці Є. Климова, зазначимо, що професіоналізація педагога передбачає такі етапи: 1) оптація – період вибору професії; 2) адаптація – знайомство з професією і звикання до неї; 3) фаза інтернала – здобуття професійного досвіду; 4) майстерність – кваліфіковане виконання професійної діяльності; 5) фаза авторитету – досягнення високої кваліфікації; 6) наставництво – передача свого досвіду [5]. У контексті концепції професійного розвитку американського психолога Д. Сьюпера професіоналізація педагога включає стадій: 1) зростання – характеризується розвитком інтересів та здібностей; 2) дослідження – виражається у апробації своїх сил; 3) утвердження – професійна освіта і зміцнення своїх позицій у суспільстві; 4) підтримка – створення стійкого професійного становища; 5) спад – зменшення професійної активності [20].

Зазначимо, що професіоналізація педагогів триває впродовж усього життя і забезпечується через формальну, неформальну та інформальну освіту. Вона включає: формування готовності до професійної діяльності; розвиток особистісних якостей і цінностей фахівця, які забезпечують ефективне виконання професійних обов'язків; розвиток професійної самосвідомості. Її ефективність залежить від того наскільки професія відповідає сутності, здібностям, схильностям та задаткам людини. Стосовно цього видатний український філософ Г. Сковорода писав, що людину робить щасливою лише той спосіб життя, який відповідає її природі. Тільки через «сродну» працю людина здатна себе повноцінно реалізувати [15].

Виокремлюють первинну і вторинну професіоналізацію. Під первинною професіоналізацією педагогів розуміють процес становлення фахівця на рівні професійної освіти й одержання кваліфікації. Вона передбачає формування спеціальних знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших якостей необхідних для успішного початку професійної діяльності [13]. Вторинна професіоналізація педагогів спрямована на розвиток професійної майстерності, світогляду, творчого підходу до виконання робочих завдань, накопичення і використання трудового досвіду. Вона відбувається шляхом поєднання практичної діяльності на займаній посаді з неперервною професійною освітою, що здійснюється через підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації, самоосвіту та стажування.

Зростанню ефективності професіоналізації педагогів сприяє розвиток: 1) системи професійної орієнтації; 2) мережі закладів професійної освіти відповідно запиту; 3) професійних спільнот; 4) професійних традицій, норм та стандартів. Це позитивно впливатиме на зростання результативності діяльності педагогів щодо навчання, виховання і розвитку суб'єктів учіння, які є людським капіталом і впливатимуть на поступ економіки [18].

У зв'язку з тим, що сучасне розуміння професіоналізації педагогів передбачає неперервну динаміку цього процесу, зміст професійного навчання педагогів постійно оновлюється, збагачуватися та вдосконалюватися відповідно до змін умов і соціальних потреб. Це відображається у завданнях, які реалізує професійна освіта: 1) підготовка фахівців за визначеними спеціальностями, які необхідні для задоволення суспільних потреб; 2) розвиток особистості фахівця, удосконалення його моральних якостей, формування потреби у неперервному професійному саморозвитку.

У вищій освіті Україні утвердився компетентнісний підхід до професійної підготовки педагогів. Ґрунтуючись на законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає його здатність успішно соціалізуватися, здійснюючи професійну або подальшу навчальну діяльність [2]. Її розвиток забезпечується через неперервну освіту впродовж життя. У цьому процесі педагог удосконалює: 1) професійні знання (щодо: професії педагога; навчальних предметів; методики викладання навчальних предметів; основ педагогіки, психології, інформатики, науково-дослідницької діяльності; мови викладання; нормативної бази, що стосується професії); 2) професійні уміння

(комунікативні; навчально-організаційні; навчально-інформаційні; навчально-інтелектуальні; інформаційно-комп'ютерно-технічні; науково-дослідницькі навчально-дослідницькі; критичного мислення; педагогічна техніка); 3) професійні навички (комунікативні та навички роботи з ІКТ); 4) професійні цінності (гуманізм; праця; сумлінність; дотримання професійного етикету) [10, с. 29–35].

Останнім часом значна увага приділяється дослідженню розвитку андрагогічної компетентності педагогів, які працюють із дорослими суб'єктами учіння. Це є складовою їх професіоналізації і пов'язано з тим, що навчання дорослої людини має свої особливості, які доцільно враховувати в освітньому процесі. До них належать:

- використання у навчальних цілях накопиченого життєвого досвіду;
- критичне сприйняття форм, методів і змісту навчання;
- прагнення до самореалізації та самоуправління, усвідомлення особистої самостійності у навчанні;
- залежність навчальної діяльності від побутових, часових, просторових, професійних та соціальних умов;
- самостійний вибір освітньої програми;
- прикладне застосування отриманих знань, навичок, умінь й інших якостей;
- виявлення і розкриття особистісного потенціалу;
- досягнення визначеної мети та вирішення конкретних життєвих проблем [9, с. 667].

Основу методології навчання дорослої людини складає андрагогічний підхід, який характеризується залученням суб'єкта учіння до організації процесу власного навчання з метою підвищення зацікавленості у досягненні запланованих результатів. Розвиток андрагогічної компетентності педагогів сприятиме підвищенню якості надання дорослому, який проходить підготовку у закладі освіти науково-методичної підтримки у використанні тих переваг, які він має і запобіганню негативних явищ процесу навчання.

О. Огієнко розглядає андрагогічну компетентність як інтегральну характеристику, що поєднує професійні та особистісні якості педагога, визначає здатність вирішувати робочі завдання на основі знань та досвіду [8, с. 194–198].

І. Зель визначає її як інтегративну якість педагога, що виявляється у здатності створювати оптимальні умови для: навчання дорослих та розвитку їх творчих здібностей; опанування умінням планування та

відбору змісту, форм, методів навчання; здійснення інформаційно-накопичувальної та методологічно орієнтованої освіти, необхідної для роботи з потоком інформації, що постійно розширюється [3].

На нашу думку, вона є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих якостей, що необхідні для ефективного розвитку соціально-значимих якостей дорослої людини через освітню діяльність.

Це передбачає:

- розуміння психофізіологічних особливостей дорослого на різних вікових етапах;
- уміння спілкуватись із людьми що належать до різних соціальних верств;
- володіння знаннями форм, методів та засобів навчання дорослої людини;
- вміння мотивувати до зміни професії та роду діяльності, навчання й розвитку;
- визначення потреб тих хто навчається, рівня їх підготовки, стратегій навчання;
- зміни особистісних якостей і мотиваційно-ціннісних установок;
- уміння використовувати різні критерії, форми, методи, засоби та процедури оцінювання навчання;
- виявлення психофізіологічних особливостей, що впливають на результативність навчання;
- визначення рівня та характеру досвіду, прогнозування того яким чином його можна використовувати у процесі навчання;
- корекцію процесу навчання;
- організацію сумісної діяльності суб'єктів взаємодії;
- розуміння перспектив потреб в освіті;
- створення комфортного психологічного клімату впродовж навчання;
- уміння створювати навчальні ситуації;
- урахування різновидів досвіду, комунікаційних здібностей, мети навчання;
- сформованість готовності до саморозвитку впродовж життя;
- використання принципів освіти дорослих при організації навчального процесу [19].

Серед принципів освіти дорослих виокремлюють: 1) пріоритет самостійності навчання і спільної діяльності; 2) спирання на досвід того, хто навчається; 3) індивідуалізацію, системність, елективність та контактність

навчання, актуалізація його результатів; 4) навчання; 5) розвиток освітніх потреб; 6) усвідомлення навчання [14, с. 17–18]. Ефективність їхньої реалізації залежить від таких умов: орієнтації педагога на потреби суб'єктів учіння; об'єктивного оцінювання й переосмислення професійних дій; спонукання до активності учасників педагогічного процесу; застосування андрагогічної компетентності у професійній діяльності [7].

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

1. Професіоналізація педагога спрямована на підвищення його професійної конкурентоздатності в умовах інтеграційних процесів, науково-технічного прогресу та адаптації до різноманітних внутрішніх та зовнішніх змін впродовж життя. Вона передбачає: набуття професійних знань, умінь, навичок й інших якостей; розвиток самосвідомості, культури, здібностей, продуктивної Я-концепції; формування емоційно-почуттєвої, вольової й інтелектуальної сфери особистості, її творчого потенціалу та мотивації досягнень.

2. Впродовж професіоналізації педагог опановує: сучасні методи наукового пізнання та ІКТ засоби навчання; розвиває знання іноземної мови; здійснює світоглядну підготовку; розвиває готовність до творчої та ефективної організації учіння; удосконалює рівень педагогічної майстерності.

3. Професіоналізація педагога буде ефективною тоді, коли вона відповідатиме його індивідуальним здібностям, схильностям та задаткам.

4. Успішній професіоналізації педагога сприяють своєчасна і кваліфікована професійна орієнтація, залучення до діяльності професійних спільнот з дотриманням традицій, норм та стандартів.

5. Розвиток андрагогічної компетентності педагога сприяє підвищенню якості науково-методичної підтримки навчання та ефективності освітньої взаємодії із дорослими суб'єктами учіння.

До **перспектив подальших досліджень** відносимо аналіз тенденцій професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя та проведення діагностики рівня розвитку їх андрагогічної компетентності.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] *Державне управління та державна служба: слов.-довід.* Київ, Україна: КНЕУ, 2005.
- [2] Верховна Рада України. (2014, Лип. 01). *Закон № 1556-VII «Про вищу освіту».* [Електронний ресурс].

- Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- [3] І. О. Зель, «Формування андрагогічної компетентності у студентів гуманітарних факультетів класичних університетів», автореф. дис. канд. наук; Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009.
- [4] І. А. Зязюн, «Педагогічна професія в контексті двох парадоксів», *Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.-укр., укр.-пол. щорічник*. Ченстохова, Польща; Київ, Україна: [б. в.], Вип. XIV, с. 88–89, 2012.
- [5] Е. А. Климов, *Психология профессионала*. Москва, Россия: Изд-во «Институт практической психологии», 1996.
- [6] В. Г. Кремень, та В. В. Ільїн, «Презентація візуальної грамотності в освітньому процесі та її експлікація в культурі мислення», *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 75, № 1, с. 4, 2020. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3660>
- [7] В. Е. Лунячек, та М. Є. Смирнова, «Формування управлінською компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу на засадах андрагогіки», *Теорія та методика управління освітою*, № 3, 2010.
- [8] О. І. Огієнко, «Андрагогічна компетентність педагога: традиції та інновації у зарубіжному досвіді», *Освіта впродовж життя: вимоги часу*. Київ: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2012. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/3055/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F.pdf>
- [9] В. М. Піддячий, «Сутність освіти дорослих в умовах інформаційного суспільства», *Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference «Scientific achievements of modern society» (April 1–3, 2020)*. Liverpool: Cognum Publishing House, 2020, с. 667.
- [10] В. М. Піддячий, «Естетичні засади професійного саморозвитку майбутнього педагога», дис. канд. наук; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016.
- [11] В. М. Піддячий, «Дослідження сутності професіоналізації педагогів», *Профрієнтація: стан і перспективи розвитку: зб. матеріалів Х ювілейних Всеукр. психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті д-ра пед. наук, проф. Федоришина Бориса Олексійовича*. Київ, Україна: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, 2020, с. 103–104.
- [12] М. І. Піддячий, «Освіта і наука України: соціально-професійний розвиток»,

Науковий часопис Національного пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 13, Проблеми трудової та професійної підготовки. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, Вип. 8. с. 17–18, 2017.

- [13] М. І. Піддячий, «Соціально-професійний розвиток старшокласників: праця як основа життєдіяльності та поступу», *Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. праць*. Полтава, Україна: ПОІП ПО, Вип. 10, 2018.
- [14] В. І. Пуцов, та Л. Я. Набока, *Особливості навчання дорослої людини*. Київ, Україна: ЦППО АПН України, 2004.
- [15] Г. С. Сковорода, *Твори: у 2 т.* Київ, Україна: Вид-во АН УРСР, 1961, Т. 1.
- [16] *Словник української мови: в 11 т.* Київ, Україна: Наук. думка, 1977, Т. 8.
- [17] *Словник української мови: в 11 т.* Київ, Україна: Наук. думка, 1979, Т. 10.
- [18] Т. В. Черничко, «Професіоналізація як процес підвищення ефективності управлінської діяльності в контексті європейських стандартів», *Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія: Економічні науки*, Т. 12, № 3, 2015.
- [19] С. В. Яшник, «Андрагогічний підхід у підготовці керівників до управлінської діяльності», *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*, Вип. 199(1), с. 426–436, 2014.
- [20] D. E. Super, «A theory of vocational development», *American Psychologist*, Vol. 8, pp. 185–190, 1953.

THE ESSENCE AND CONTENT OF PROFESSIONALIZATION OF TEACHERS IN THE CONTEXT OF LIFELONG EDUCATION

Volodymyr Piddiachyi,

PhD in Pedagogical, Senior Researcher
of Andragogy Department, Ivan Ziaziun
Institute of Pedagogical Education and
Adult Education of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>
pvm2010@ukr.net

Abstract. The article considers the professionalization of teachers in the context of lifelong education. It is noted that it affects the socio-economic progress of society and is a component of humanitarian security of the state, as it affects the level of security and protection of the specialist and,

consequently, their family, which is an important component of society. It is indicated that teacher's professionalization is aimed at increasing professional competitiveness in terms of integration processes, scientific and technological progress and adaptation to various internal and external changes throughout life. It is emphasized that it includes multifaceted worldview training, improvement of professional knowledge, skills, abilities and other qualities, development of self-awareness, culture, productive self-concept, emotional, volitional and intellectual sphere of personality, their creative potential, motivation of achievements and so on. It is noted that during professionalization the teacher deepens the worldview through philosophical, pedagogical and psychological education, masters modern methods of scientific knowledge, ICT teaching aids, improves the foreign language skills, increases the level of readiness for creative and effective learning, improves pedagogical skills. It is emphasized that this process continues throughout professional life and is provided through formal, non-formal and informal education. On the basis of the concept of pedagogical skill developed by I. Ziaziun modern directions of professional development of teachers are outlined. It is noted that in scientific research professionalization is considered from the standpoint of pedagogy, psychology, acmeology and sociology. Based on the concept of subject-activity professional work of E. Klimov and professional development of D. Super, the main stages of professionalization of teachers as well as the conditions that will help enhance its effectiveness in the context of lifelong learning are singled out and characterized.

Key words: andragogical competence; teacher; professional development; professionalization; professionalism.

СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ ПЕДАГОГОВ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАНИЯ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ

Поддячий Владимир Николаевич,
кандидат педагогических наук,
старший научный сотрудник отдела андрагогики
Института педагогического образования
и образования взрослых
имени Ивана Зязюна НАПН Украины.
Киев, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>
pvm2010@ukr.net

Аннотация. В статье рассмотрена профессионализация педагогов в контексте образования в течение жизни. Указано, что она влияет на социально-экономическое развитие общества и является составляющей частью гуманитарной безопасности государства, поскольку влияет на уровень обеспеченности и защищенности специалиста, а соответственно и его семьи, которая является важной составляющей общества. Указано, что профессионализация педагога направлена на повышение профессиональной конкурентоспособности в условиях интеграционных процессов, научно-технического прогресса и адаптации к различным внутренним и внешним изменениям на протяжении жизни. Отмечено, что она предполагает: многоаспектную мировоззренческую подготовку; совершенствование профессиональных знаний, умений, навыков и других качеств; развитие самосознания, культуры, способностей; продуктивной Я-концепции; эмоционально-чувственной, волевой и интеллектуальной сферы личности, ее творческого потенциала; мотивации достижений и др. Отмечено, что в течение профессионализации педагог углубляет: миропонимание через философское, педагогическое и психологическое образование; овладевает современными методами научного познания и ИКТ средствами обучения; развивает знания иностранного языка; повышает уровень готовности к творческой и эффективной организации учения; совершенствует педагогическое мастерство. Определено, что этот процесс продолжается в течение всей профессиональной жизни и обеспечивается посредством формального, неформального и информального образования. На основе концепции педагогического мастерства И. Зязюна обозначено современные направления профессионального развития педагогов. Отмечено, что в научных исследованиях профессионализация рассматривается с позиции педагогики, психологии, акмеологии и социологии. Опираясь на концепции субъектно-деятельностного профессионального труда Е. Климова и профессионального развития Д. Сьюпера выделены и охарактеризованы основные этапы профессионализации педагогов, а также определены условия, способствующие повышению ее эффективности в контексте образования в течение жизни.

Ключевые слова: андрагогическая компетентность; педагог;

професіональне розвитие; професіоналізація;
професіоналізм.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba: slov.-dovid. Kyiv, Ukraina: KNEU, 2005.
- [2] Verkhovna Rada Ukrainy. (2014, Lyp. 01). Zakon № 1556-VII «Pro vyshchu osvitu». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- [3] I. O. Zel, «Formuvannia andrahohichnoi kompetentnosti u studentiv humanitarnykh fakultetiv klasychnykh universytetiv», avtoref. dys. kand. nauk; Cherkaskyi nats. un-t im. Bohdana Khmelnytskoho. Cherkasy, 2009.
- [4] I. A. Ziaziun, «Pedahohichna profesiia v konteksti dvokh paradoksiv», Profesiina osvita: pedahohika i psykhohohiia: pol.-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk. Chenstokhova, Polshcha; Kyiv, Ukraina: [b. v.], XIV, s. 88–89, 2012.
- [5] E. A. Klimov, Psihologiya professionala. Moskva, Rossiya: Izd-vo «Institut prakticheskoy psihologii», 1996.
- [6] V. H. Kremen, ta V. V. Ilin, «Prezentatsiia vizualnoi hramotnosti v osvitnomu protsesi ta yii eksplikatsiia v kulturi myslennia», Informatiini tekhnolohii i zasoby navchannia, T. 75, № 1, s. 4, 2020. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3660>
- [7] V. E. Luniachek, ta M. Ye. Smyrnova, «Formuvannia upravlinskoiu kompetentnosti kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu na zasadakh andrahohiky», Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu, № 3, 2010.
- [8] O. I. Ohiienko, «Andrahohichna kompetentnist pedahoha: tradytsii ta innovatsii u zarubizhnomu dosvidi», Osvita vprodovzh zhyttia: vymohy chasu. Kyiv: In-t ped. osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy, 2012. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://lib.iitta.gov.ua/3055/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F.pdf>
- [9] V. M. Pididiachyi, «Sutnist osvity doroslykh v umovakh informatiinoho suspilstva», Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference «Scientific achievements of modern society» (April 1–3, 2020). Liverpool: Cognum Publishing House, 2020, s. 667.
- [10] V. M. Pididiachyi, «Estetychni zasady profesiinoho samorozvytku maibutnoho pedahoha», dys. kand. nauk; Nats. ped. un-t

im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2016.

- [11] V. M. Pididiachyi, «Doslidzhennia sutnosti profesionalizatsii pedahohiv», Proforientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: zb. materialiv X yuvileinykh Vseukr. psykholoho-pedahohichnykh chytn, prysviachenykh pamiaty d-ra ped. nauk, prof. Fedoryshyna Borysa Oleksiiovycha. Kyiv, Ukraina: In-t ped. osvity i osvity doroslykh imeni I. Ziaziuna NAPN Ukrainy, 2020, s. 103–104.
- [12] M. I. Pididiachyi, «Osvita i nauka Ukrainy: sotsialno-profesiinyi rozvytok», Naukovyi chasopys Natsionalnoho ped. un-tu im. M. P. Drahomanova. Seriiia № 13, Problemy trudovoi ta profesiinoi pidhotovky. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, Vyp. 8. s. 17–18, 2017.
- [13] M. I. Pididiachyi, «Sotsialno-profesiinyi rozvytok starshoklasnykiv: pratsia yak osnova zhyttiediialnosti ta postupu», Tekhnolohii intehratsii zmistu osvity: zb. nauk. Prats. Poltava, Ukraina: POIP PO, Vyp. 10, 2018.
- [14] V. I. Putsov, ta L. Ya. Naboka, Osoblyvosti navchannia dorosloi liudyny. Kyiv, Ukraina: TsIPPO APN Ukrainy, 2004.
- [15] H. S. Skovoroda, Tvory: u 2 t. Kyiv, Ukraina: Vyd-vo AN URSS, 1961, T. 1.
- [16] Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. Kyiv, Ukraina: Nauk. dumka, 1977, T. 8.
- [17] Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. Kyiv, Ukraina: Nauk. dumka, 1979, T. 10.
- [18] T. V. Chernychko, «Profesionalizatsiia yak protses pidvyshchennia efektyvnosti upravlinskoii diialnosti v konteksti yevropeiskykh standartiv», Naukovyi visnyk Kherson. derzh. un-tu. Seriiia: Ekonomichni nauky, T. 12, № 3, 2015.
- [19] S. V. Yashnyk, «Andrahohichnyi pidkhid u pidhotovtsi kerivnykiv do upravlinskoii diialnosti», Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia: Pedahohika, psykholohiia, filosofiia, Vyp. 199(1), s. 426–436, 2014.
- [20] D. E. Super, «A theory of vocational development», American Psychologist, Vol. 8, pp. 185–190, 1953.

*Стаття надійшла до редакції
13 червня 2020 року*